

Asia: VN/34680/2022

Lausuntopyyntö Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentit alatyöryhmän 1. Rikollisuus ja rikosasioiden käsittely sekä rangaistukset ja niiden täytäntöönpano ehdotuksista

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa Oikeuslaitostyöryhmän alustavista ehdotuksista. Pohjanmaan poliisilaitos lausuu seuraavaa:

Yhtenä ehdotettuna toimenpiteenä on esitetty rikosten esitutinnan tutkinnanjohtajuuden siirtämistä poliisilta syyttäjille vakavissa rikosasioissa. Perusteeksi on esitetty, että tämä nopeuttaisi rikosprosessia, kun syyttäjä voisi tehdä syyteharkintaa jo esitutkintavaiheessa. Nimenomaan vakavissa rikosasioissa syyttäjillä ei ole sitä tarvittavaa ja välttämätöntä taktista osaamista. Vakavien rikosasioiden esitutkintaa ei pysty menestyksellisesti johtamaan, jos ei hallitse tutkintamenetelmiä ja teknisen ja taktisen tutkinnan työkaluja.

Pohjanmaan poliisilaitos vastustaa ehdotusta. Tutkinnan johdon siirtäminen ei nopeuta prosessia nykyiseen tilanteeseen verrattuna, se heikentäisi rikosten selvitysastetta ja vaatisi todennäköisesti syyttäjälaitoksen resurssien kaksinkertaistamisen. Nykyisillä resursseilla syyttäjien tutkinnan johtaminen olisi osapäiväistä tai sivutoimista, mikä merkitsee puutteita rutinoitumiseen ja sitä kautta osaamiseen. Mitään varsinaista ongelmaa, joka johtuisi nykyisestä tutkinnan johtamisen järjestelmästä ei ole työryhmässä edes nostettu esille. Rikosprosessien hitaus ei johdu siitä, että tutkinnan johtaminen on syyttäjän sijasta poliisilla.

Syyttäjillä on mahdollisuus jo nyt osallistua esitutkintaan. Vakavissa rikoksissa syyttäjät ovat mukana esitutkinnassa jo nyt. Suurin ongelma on siinä, että syyttäjillä ei ole aikaa tai ehkä kiinnostusta osallistua kovin tiiviisti esitutkintaan. Jotkin syyttäjät kuitenkin ohjaavat tarvittaessa hyvinkin aktiivisesti esitutkintaa kertomalla, mitä mihin esitutkinnassa syyteharkintaa varten on tarve keskittyä. Jos syyttäjillä ei ole kiinnostusta osallistua nykyistä enempää esitutkintaan, se kertonee siitä, että syyteharkinnan tekeminen joutuisasti ei vaadi syyttäjältä tutkinnan johtamista.

Kansainvälisesti poliisin johtama esitutkinta ei ole kovin yleinen. Joissakin maissa on esitutkintaa johtamassa esim. tutkintatuomari tai jokin vastaava järjestelmä. Näissä maissa resurssointi tutkinnan johtamiseen on myös järjestetty. Suomessa syyttäjälaitoksen resurssit pitäisi ainakin kaksinkertaistaa

nykyisestä, jos syyttäjät oikeasti johtaisivat esitutkintaa, eikä näennäinen esitutkinnan johdon siirto ei missään nimessä järkevää. Pohjanmaan poliisilaitoksella on tällä hetkellä 25 päätoimista tutkinnanjohtajaa. Jos syyttäjä todella johtaisi esitutkintaa, olisi syyttäjiä Pohjanmaan poliisilaitoksen alueella lisättävä ainakin tuo sama määrä. Nopea ja karkea arvio valtakunnallisesti olisi n. 400 syyttäjän lisäys. Syyttäjien kouluttamiseen tutkinnanjohtajiksi, joko nykyisten tai lisäresurssina tulevien, pitäisi myös käyttää runsaasti resursseja, mikä olisi jostakin muusta pois. Mainittakoon vielä, että tutkinnanjohtajien työmäärä, juuri vakavissa rikosasioissa, on merkittäväsi lisääntynyt KKO 2024:20 tekemän ratkaisun myötä, kun vangitsemisasiossa erityisten edellytysten tulee täytyä myös ns. ylitörkeissä rikoksissa. Käytännössä tämä lisää käräjäoikeuksissa vangitsemisasioiden jatkokäsittelyiden lukumääriä koska vangitsemisen pitämisen erityisten edellytysten täyttymistä tulee aina arvioida "tietyn ajanjakson jälkeen".

Nykyinen tutkinnan johdon järjestelmä on tehokas ja taloudellinen. Rikosten selvitysaste on Suomessa korkea. Se johtuu pitkälti siitä, että poliisi toimii esitutkinnan johtajana. Ne, jotka ovat käytännössä tutustuneet esim. Ruotsin mallin toimivuuteen yksittäisten juttujen tutkinnassa, voivat kertoa, että Suomessa oleva järjestelmä on tehokkaampi, taloudellisempi ja nopeampi. Suomessa rikosten selvitysaste on maailman laajuisesti vertailuna hyvin korkea.

Tutkinnan johtaminen ei ole pelkästään oikeudellisen puolen tai pakkokeinoasioiden johtamista vaan se sisältää hyvin paljon taktista ja teknistä poliisin ammatilliseen osaamiseen liittyvää johtamista. Lisäksi johtamiseen liittyy kiinteänä osana suorittavan poliisihenkilöstön esimieshallinnollista johtamista. Taloudellisesti ja toiminnallisesti ei ole järkevää, että poliisityötä johtaisi tutkinnanjohtajan osalta organisaation ulkopuolinen henkilö, jolla ei ole päätäntävaltaa tutkintaresurssien käytöstä

Syyttäjien ammattitaito ja osaaminen tutkinnan johtamiseen ei myöskään ole samalla tasolla kuin poliisissa tällä hetkellä on. Erot ovat selvästi nähtävissä esim. ns. poliisirikosten tutkinnassa, joissa syyttäjät toimivat tutkinnan johtajina. Esitutkinnan laadussa on useissa tapauksissa kritisoitavaa, vaikka poliisirikosten esitutkinnassa toimii tutkinnan johtamiseen keskittyviä syyttäjiä. Ylipäänsä syyttäjien viroissa on nähtävissä nopeaa kiertoa. Nuoret juristit tulevat joksikin aikaa syyttäjiksi ja siirtyvä sitten muihin tehtäviin. Nopea vaihtuvuus ja suhteellisen lyhyt kokemus näkyy ajoittain selkeinä laatu- ja osaamispuutteina, lähinnä rikosprosessin kokonaisuuden hahmottamisen kannalta mutta myös yksittäisissä ratkaisuissa. Syyttäjien nopean vaihtuvuuden takia rutinoitumista ja osaamista ei ehdi yksittäisille virkamiehille kertyä. Poliisissa esim. tutkinnanjohtajien vaihtuvuus on huomattavasti vähäisempää.

Käytännön työssä törmättäisiin lukuisiin ongelmakohtiin, jos tutkinnanjohtajuus siirrettäisiin poliisilta syyttäjille vakavissa rikosasioissa.

- Kuka suorittaa rikosasioiden hoitamisen priorisoinnin? Priorisointia pitää tehdä päivittäin.
- Kuinka hoidetaan akuutit valvonta- ja hälytystoiminnan puolella tehtävät asiat, päätökset kiinnitoista, akuutit telepakkokeinoasiat, laite-etsinnät, teknisen tutkinnan hälyttämiset ja kuka tekee harkinnan mihin tehtäviin laitetaan resurssia ja mihin ei?
- Miten varmistetaan tutkinnanjohtajan tavoitettavuus, joka on olennaista vakavissa rikosasioissa. Täytyy olla tavoitettavissa myös virka-ajan ulkopuolella. Ei voi olla niin, että tutkinnanjohtaja syyttää on kiinni käräjäoikeuskäsittelyissä pitkiä aikoja. Nykypäivänkin syyttäjän tavoittaminen on jo monesti vaikeata.

- Miten järjestetään operatiivisten tilanteiden johtaminen? Salaisia pakkokeinoja edellyttävissä jutuissa kiinniottopäätöksiä tehdään toisinaan siinä hetkessä tarkkailun ollessa käynnissä ja oikeaan hetkeen vaikuttavat myös operatiivisessa toiminnassa aiemmin tehdyt ratkaisut.
- Salaisten pakkokeinojen käyttö: Paljonko resursseja kuluu ja kuka päättää mistä lisää resursseja irrotetaan.
- Pimeiden juttujen tutkinta.
- Nykyiset tietojärjestelmät eivät tue esitettyä mallia ja vuosikausiin tietojärjestelmiä ei saada kehitettyä vaadittavalle tasolle.

1990 -luvun puolivälissä Suomessa tehtiin ns. kihlakuntauudistus. Tuolloin erotettiin tutkinnan johtaminen ja syyttäjän tehtävät mm. oikeusturvasyistä. Nähtiin, että syyttäjän pitää olla erillinen toimija eikä itse osallisena tutkinnan johtamisessa. Tuolloin kihlakuntauudistuksessa esillä olleet perusteet syyttäjän tehtävän ja tutkinnan johdon tehtävien erottamisesta eivät ole mihinkään muuttuneet, enemmän lienee niin, että asioita nyt pohtivat nuoremmat sukupolvet eivät ole aikaisempien uudistusten perusteluihin tutustuneet.

Pohjanmaan poliisilaitos ei pidä tutkinnan johtamisen siirtämistä perusteltuna. Se ei käytännössä ole resurssisyistä mahdollinen eikä sillä myöskään saavuteta niitä etuja, joilla muutosta on perusteltu.

Kari Puolitaival, poliisipäällikkö

Vesa Nyrhinen, poliisilakimies

2. Kommentit alatyöryhmän 2. Siviiliasioiden käsittely, sovittelu ja vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ehdotuksista

-

3. Kommentit alatyöryhmän 3. Hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat ehdotuksista

-

4. Kommentit alatyöryhmän 4. Oikeudellinen neuvonta ja avustaminen ehdotuksista

-

5. Kommentit alatyöryhmän 5. Täytäntöönpano ja Ulosottolaitoksen toiminta ehdotuksista

-

6. Kommentit alatyöryhmän 6. Hallinto-, henkilöstö- ja koulutusasiat ehdotuksista

-

7. Muita huomioita Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

-

Nyrhinen Vesa
Pohjanmaan poliisilaitos